

שיעורי מלבי"ם תזריע החדש, בעיקר החדש,

מלבי"ם שמות פרק יב פסוק ב

ח החדש הזה לכם. כבר התבאר באילת השחר [כלל תקצ"ג] שמלת לכם בא תמיד לדייק לכם ולא לאחרים, ופה כפול מלת לכם, כי המצריים לא היה אצלם חדשי לבנה כלל וכל מנינם היה לחמה שהי' ראש עבודתם כנודע, ואצל ישראל היה המנהג מימות אדה"ר לחשב חדשי לבנה כמו שמצאנו בחשבון המבול, אבל עד עתה היו חושבים את תשרי לראשון וכדעת ר"א בר"ה [דף יא], כי אז נברא העולם ואז הוא ר"ה, וישראל נצטוו למנות מחדש ניסן זכר ליצ"מ שאז נשתכללה אצלם הנהגה מעולה מהנהגת הטבע שתלוי בבריאת עולם, כי מאז התחיל ההנהגה ההשגחית, וע"ז כפל מלת לכם:

גוים עובדים לחמה, שזה קביעא וקיימא, אבל עם ישראל ללבנה, שזה הולך וגדל, הולך ומקטין, ותמיד חוזר ומגדל. "שהם עתידים להתחדש כמותה". כבר מפורסם אצל המלבי"ם שמנין מניסן מסמלת עולם הניסים, כל ענין של חודש מסמל חידושים, אין מזל לישראל, אנו תמיד יכולים לחדש דברים בחודש הזה, שהוא ראש החדשים.

מלבי"ם שמות פרק יב פסוק ד

יט ולקח הוא ושכנו. דעת ר"ע שהוא חובה שצריך להמנות את שכנו ולא ישחט את פסחו על היחיד, ודעת ר' ישמעאל שהוא רשות אם ירצה יוכל להמנות את שכנו, ורחוק לומר שס"ל לר"ע כר' יהודה דאין שוחטין את הפסח על היחיד דא"כ למה פסקין דלא כר' יהודה, רק דס"ל כמ"ש בפסחים (דף צ"ה) כמה דאפשר לאהדורי מהדרין וכמ"ש הרמב"ם (פ"ב מה' ק"פ ה"ב) דאף דקיי"ל שוחטין את הפסח על היחיד משתדלין שלא ישחטנו על היחיד, ולפ"ז פלוגתת ר"ע ור"י תלוי בשיטתם בהרבה מצות שלר"ע הוא חובה ולר' ישמעאל הוא רשות כמו וקנא את אשתו, לעולם בהם תעבודו, לה יטמא, כמ"ש בסוטה (דף ג'), וגירסת (שהוא) [שאינו] רשאי גרס הגר"א והוא עיקר:

למה צריכים למנות שכנו על הקרבן פסח? אולי להראות שאנו נעשינו לעם ביום זו. כמו מעות חיטין, הא לחמא עניא, זה הכל שנעשינו לעם.

מלבי"ם שמות פרק יב פסוק ו

(ו) כח והיה לכם למשמרת. השמירה היא שמעמידים שומר סביב הדבר לבל יקרב אליו רע, ובא גם על הסייגים שעושים סביב המצוה בל יפגע במצוה עצמה, כמ"ש ושמרתם את משמרת עשו משמרת למשמרת [ספרא אחרי סי' קנא, אמור סי' פב, יבמות דף כ] ופה בא על בקור המומים ד"י קודם שבזה שומר בל יקריב בע"מ, ולמד מזה לתמיד שגם שם כתיב לשון שמירה, ומ"ש אין פוחתין מששה טלאים (ערכין יג, מנחות מט) אמנם מ"ש והיה לכם למשמרת להוציא פסח דורות תמוה שכבר למד לה למעלה (סי' יד) ממ"ש בעשור לחדש הזה ואל"פ שמוציא בקור דהא צריך בקור, וכבר שאלו זה בגמרא פסחים (דף צו) ומסיק ההוא הזה בא להוציא פסח שני, ועמ"ש בפ"י ויקרא (סי' כג):

עשו משמרת למשמרתי. סייג לתורה חשוב מאוד. בל יראה, סייג דאוריית לאכילת חמץ. דבר שחשוב לאדם, יעשה שמירה לו, כמו שיבוא תמיד עשר דקות מוקדם לתפילה.

מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה ו

ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף. מבפני' אתה אומר מבפני' או אינו אלא מבחוץ ת"ל וראיתי את הדם, הנראה לי ולא הנראה לאחרים דברי ר' ישמעאל ר' נתן אומר מבפנים. אתה אומר מבפנים או אינו אלא מבחוץ ת"ל והיה הדם לכם לאות ולא לאחרים לאות. ר' יצחק אומר לעולם מבחוץ כדי שיהו המצריים רואין ומיעיהן מתחתכין:

מלבי"ם שמות פרק יב פסוק ז

לד ונתנו על שתי המזוזות. לדעת ר' ישמעאל ור' יונתן נתנו מבפנים, וטעמו של ר"ש דכתיב וראיתי את הדם וכמ"ש במכילתא לקמן וראיתי את הדם היה ר' ישמעאל אומר והלא הכל גלוי לפניו אלא בשכר מצוה זו אני חס עליכם וא"כ עקרו מבפנים, ור' יונתן למד ממ"ש לכם לאות ולא לאחרים, ור' יצחק לשיטתו במנחות (דף לז) עמ"ש בתפילין לכם לאות ולא לאחרים לאות ר' יצחק אומר אינו צריך ולכן ס"ל דעיקר שימת הדם היה בשביל המצרים שיראו שאין ממש בע"ז שלהם:

מסירות נפש למצוה מביא הרבה שכר, אפילו להצלת נפשות.

מלבי"ם שמות פרק יב פסוק ז

לה ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף. כבר התבאר באילת השחר (כלל קכב) שאם באו שני שמות בסדר אחד סדרן מעכב אבל אם לפעמים מקדים שם זה ולפעמים שם זה אין סדרן מעכב, ופה אמר ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף, הגם שאין הסדר מעכב **טוב להתחיל במזוזות שהם קרובים אליו ואין מעבירים על המצות**, דמשה שרצה ללמדם שאין סדרם מעכב תפס לשון והגעתם שאם הפתח נמוך עד שידיו מגיעים בקל אל המשקוף יתחיל במשקוף משום אין מעבירין, ומ"ש נמצא ג' מזבחות היא הפלוגתא דלמעלה (סי' לג):

מצוה הבא לידך תעשנו מיד.

מלבי"ם שמות פרק יב פסוק יא

(יא) מד וככה תאכלו אותו וכו'. ר' אליעזר ור' יהושע פליגי חפזון דמי, שר' אליעזר ס"ל דאכילת פסחים עד חצות ואז פל' חפזון של מצרים, וישראל לא נחפזו כמ"ש ולכל ב"י לא יחרץ כלב לשונן, ור' יהושע ס"ל דנאכל עד הבקר ואז היה חפזון דישראל שנחפזו לצאת, וברישא צריך לגרוס דברי ר' אליעזר וכמ"ש ברכות (דף ט), ואבא חנן מפרש לר"א שהיה אז חפזון דשכינה שמהר לגאלם קודם הזמן כמ"ש מדלג על ההרים שדלג על הקץ:

היה צריך חפזון מכיון שהיינו במח שערי טומאה. חפזון דמצרים הוי שרצו לזרוק אותנו. חפזון שלנו מסמלת זריזות לצאת. חשוב מאוד לעשות כל מצוה בזריזות.

מלבי"ם שמות פרק יב פסוק יג

(יג) מח והיה הדם לכם לאות. כתוב למעלה (סי' לד), על הבתים וגו', למעלה (סי' לו). וראיתי את

הדם. אינו ראייה חושיית שהוא ית' לא יראה בחושים, כי ידע מה בחשוכא שאין חוש הראות שולט שם, רק ר"ל ראית השכל, כמו ולבי ראה הרבה חכמה (קהלת א), שיראה המצוה שיעסקו בה ויחוס עליהם, וכבר בארתי שאין דרך הלשון לכפול את השם רק ירמזנו ע"י כנוי והיל"ל וראיתי אותנו, והתבאר אצלי באילת השחר (כלל קל"ח), שהשם הנכפל יציין שם אחר זולת הנאמר תחלה, ור"ל שיראה דם אחר שמסר נפשו ודמו על קדושת השם שהוא דם עקדת יצחק שמסגולתו להציל מן המגפה כמ"ש וכהשחית ראה ה' וינחם (דה"א כ"א) ואמרו בברכות (דף סג) שראה עקדתו של יצחק כמ"ש בהר ה' יראה, ומ"ש ופסחתי לשון חיים יתבאר בסי' שאח"ז: